

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach pomocy technicznej PROW 2014-2020. Materiał został opracowany
na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Instytucja zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata **2023-2027**

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Departament Płatności Bezpośrednich
telefon: 22 623 12 34
www.gov.pl/rolnictwo

Niniejsza broszura ma charakter wyłącznie informacyjny.
Treść broszury nie może być podstawą do jakichkolwiek roszczeń prawnych.
Informacje zawarte w broszurze są zgodne ze stanem prawnym
obowiązującym na dzień złożenia broszury do druku (grudzień 2023 r.).
Mogą one ulec zmianie w wyniku nowelizacji przepisów prawa.

Warszawa 2025

Spis treści

1. Wstęp	7
2. Cel interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych	8
3. Podstawowe dokumenty i akty prawne dotyczące interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych	8
4. Beneficjent interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych	9
5. Rodzaje interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych i stawki płatności	9
5.1. Dodatkowa „płatność retencyjna” do obszarów przyrodniczych	11
5.2. Dodatkowa „płatność do buhaja”	12
6. Łączenie interwencji w gospodarstwie	13
6.1. Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne a ekoschematy	14
7. Ogólne warunki i wymogi interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych	15
7.1. Ubieganie się o płatność rolno-środowiskowo-klimatyczną	16
8. Interwencje przyrodnicze (1., 2. i 3.)	18
8.1. Cel interwencji przyrodniczych	18
8.2. Warunki i wymogi interwencji przyrodniczych	18
8.3. Dokumentacja przyrodnicza	21
8.4. Dodatkowe dokumenty	22
8.5. Siedliska i gatunki wspierane w ramach interwencji przyrodniczych	23
9. Interwencja 4. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych	28
9.1. Cel interwencji	28
9.2. Warunki i wymogi interwencji	29
10. Interwencja 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	31
10.1. Cel interwencji	31
10.2. Warunki i wymogi interwencji	32
10.3. Dodatkowe dokumenty	33
11. Interwencja 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	34
11.1. Cel interwencji	34
11.2. Warunki przystąpienia do Programu ochrony	37
11.3. Warunki przyznania płatności	38
11.4. Dodatkowe dokumenty	39
12. Interwencja 7. Bioróżnorodność na gruntach ornych	39
12.1. Cel interwencji	39
12.2. Wariant 7.1. Wieloletnie pasy kwietne – warunki i wymogi	40
12.3. Wariant 7.2. Ogródki bioróżnorodności – warunki i wymogi	41

Autorzy i źródła zdjęć opublikowanych w broszurze:

G. Jakimiuk, D. Suder, MCB Krasne, P. Kalinowski, G. Grygoruk, G. Hodun, I. Połec, M. Pasternak, G. Polak, A. Majewska, M. Szyndler-Nędza, depositphotos

1. Wstęp

Jednym z celów Wspólnej Polityki Rolnej UE jest promowanie takich praktyk rolniczych, które sprzyjają ochronie środowiska. Cel ten jest realizowany m.in. poprzez wdrażanie we wszystkich państwach członkowskich UE interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych. Polegają one na stosowaniu płatności rekompensujących poniesione dodatkowe koszty i utracone dochody rolnikom, którzy dobrowolnie stosują metody produkcji sprzyjające zachowaniu różnorodności biologicznej, krajobrazu oraz zasobów środowiska przede wszystkim gleby i wody.

W tej broszurze przedstawiamy Państwu interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS 2023–2027). Każda z siedmiu interwencji lub jej wariant określa zakres praktyk rolniczych, których stosowanie sprzyja zachowaniu środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego. Rolnicy, w zależności od lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i rodzaju prowadzonej produkcji, mogą wybrać odpowiednią dla siebie interwencję i wariant, podjąć dobrowolne zobowiązanie co do stosowania odpowiednich praktyk w okresie 5 lat i w efekcie uzyskać płatności.

W broszurze przedstawiono, zgodnie z aktualnym stanem prawnym, zasady wsparcia w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych PS 2023–2027. Zwracamy jednocześnie uwagę, że podstawą prawną regulującą całość zasad funkcjonowania poszczególnych interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych jest rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 31 marca 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz.U. poz. 734, z późn. zm.).

2. Cel interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych

Istotą interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych, które w skrócie nazywać będziemy dalej „interwencjami”, jest promowanie praktyk rolniczych przyczyniających się do ochrony gleb, wód, klimatu, cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków ptaków, zagrożonych zasobów genetycznych roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich, a także ochrony różnorodności krajobrazu. Praktyki stosowane w ramach interwencji wpływają na różnorodność biologiczną w krajobrazie wiejskim, przyczyniają się do zwiększenia różnorodności gatunkowej i liczebności owadów zapylających, a także do tworzenia siedlisk występowania wielu innych gatunków zwierząt.

Interwencje stwarzają zachętę finansową dla rolników lub zarządców, zwanych w dalszej części broszury „beneficjentami”, którzy dobrowolnie zdecydują się na prowadzenie działalności rolniczej zgodnie z ustalonymi zasadami. W ramach interwencji beneficjenci realizują zobowiązania polegające na wykonywaniu szczegółowych wymogów sprzyjających różnym elementom środowiska naturalnego obszarów wiejskich. Wymogi te w większości przypadków prowadzą do bardziej ekstensywnego użytkowania, tj. stosowania praktyk rolniczych, które są przyjazne dla środowiska, co w efekcie wiąże się z poniesieniem kosztów gospodarowania i utratą części zysków. Płatności rolno-środowiskowo-klimatyczne stanowią rekompensatę tych utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów, stanowiąc tym samym zachętę dla rolników do podejmowania dobrowolnego zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego.

3. Podstawowe dokumenty i akty prawne dotyczące interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych

Ogólne zasady wdrażania interwencji są określone w prawodawstwie Unii Europejskiej, a na poziomie krajowym określono szczegółowe warunki ich realizacji w następujących dokumentach i przepisach:

- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS 2023–2027)
[https://www.gov.pl/web/rolnictwo/plan-strategiczny-dla-wspolnej-polityki-rolnej-na-lata-2023-](https://www.gov.pl/web/rolnictwo/plan-strategiczny-dla-wspolnej-polityki-rolnej-na-lata-2023-2027)

27

- Ustawa z 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz.U. z 2023 r. poz. 412, z późn. zm.)
<https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2023/412>

- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 31 marca 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz.U. poz. 734, z późn. zm.) zwane dalej „rozporządzeniem rolno-środowiskowo-klimatycznym”
<https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2023/734>, <https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2024/365>,
<https://dziennikustaw.gov.pl/DU/2025/329>

4. Beneficjent interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych

Ze wsparcia może skorzystać:

- **rolnik** prowadzący działalność rolniczą w gospodarstwie położonym na terenie Polski; pod pojęciem „rolnika” rozumie się osobę fizyczną lub prawną,
- **zarządca gruntów** – podmiot (osoba fizyczna, osoba prawna) gospodarujący na obszarach przyrodniczych, czyli gruntach niebędących użytkami rolnymi, na których występują określone typy siedlisk przyrodniczych lub siedlisk lęgowych ptaków.

Aby otrzymać płatności do danego gruntu beneficjent jest zobowiązany posiadać ten grunt na podstawie tytułu prawnego na dzień 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej.

5. Rodzaje interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych i stawki płatności

Interwencja	Wariant	Stawki płatności
1. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000	Ochrona siedlisk przyrodniczych:	
	1.1. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe	1 568 zł/ha
	1.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla	1 452 zł/ha
	1.3. Murawy	1 612 zł/ha
	1.4. Półnaturalne łąki wilgotne	1 115 zł/ha
	1.5. Półnaturalne łąki świeże	1 497 zł/ha
	Torfowiska:	
	1.6.1 Torfowiska – wymogi kluczowe	912 zł/ha
	1.6.2 Torfowiska – wymogi kluczowe i uzupełniające	1 536 zł/ha
	Ochrona siedlisk lęgowych ptaków:	
	1.7. Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszczyk, krwawodziób i czajka)	1 055 zł/ha
	1.8. Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego	1 347 zł/ha
	1.9. Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki	1 555 zł/ha
	1.10. Ochrona siedlisk lęgowych derkacza	1 055 zł/ha

Interwencja	Wariant	Stawki płatności
2. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000	Ochrona siedlisk przyrodniczych:	
	2.1. Zmienne wilgotne łąki trzęślicowe	1 568 zł/ha
	2.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla	1 452 zł/ha
	2.3. Murawy	1 612 zł/ha
	2.4. Półnaturalne łąki wilgotne	1 115 zł/ha
	2.5. Półnaturalne łąki świeże	1 497 zł/ha
	Torfowiska:	
	2.6.1. Torfowiska – wymogi kluczowe	912 zł/ha
	2.6.2. Torfowiska – wymogi kluczowe i uzupełniające	1 536 zł/ha
	Ochrona siedlisk lęgowych ptaków:	
	2.7. Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyc, krwawodziób i czajka)	1 055 zł/ha
	2.8. Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego	1 347 zł/ha
	2.9. Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki	1 555 zł/ha
	2.10. Ochrona siedlisk lęgowych derkacza	1 055 zł/ha
3. Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000		836 zł/ha
4. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych		2 117 zł/ha
5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	5.1. Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin	1 411 zł/ha
	5.2. Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin	1 619 zł/ha
6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	6.1.1. Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mleczne	2 738 zł/szt.
	6.1.2. Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mięsne	1 752 zł/szt.
	W ramach wariantów 6.1.1. oraz 6.1.2. przewiduje się dodatkową płatność do buhaja rekompensującą koszty udostępnienia samców w celu pozyskania nasienia	15 131 zł/szt.
	6.2.1.1. Zachowanie lokalnych ras koni – samice (konie małopolskie i wielkopolskie)	2 669 zł/szt.
	6.2.1.2. Zachowanie lokalnych ras koni – samce (konie małopolskie i wielkopolskie)	5 925 zł/szt.
	6.2.2.1. Zachowanie lokalnych ras koni – samice (konie śląskie)	2 461 zł/szt.
	6.2.2.2. Zachowanie lokalnych ras koni – samce (konie śląskie)	5 275 zł/szt.
	6.2.3.1. Zachowanie lokalnych ras koni – samice (koniki polskie i konie huculskie)	2 395 zł/szt.
	6.2.3.2. Zachowanie lokalnych ras koni – samce (koniki polskie i konie huculskie)	5 130 zł/szt.
	6.2.4.1. Zachowanie lokalnych ras koni – samice (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim)	2 185 zł/szt.
	6.2.4.2. Zachowanie lokalnych ras koni – samce (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim)	2 513 zł/szt.
	6.3. Zachowanie lokalnych ras owiec	500 zł/szt.
	6.4. Zachowanie lokalnych ras świń	1 335 zł/szt.
	6.5. Zachowanie lokalnych ras kóz	953 zł/szt.
	7.1. Wieloletnie pasy kwietne	3 501 zł/ha
	7.2. Ogródki bioróżnorodności	2 342 zł/ha
7. Bioróżnorodność na gruntach ornych		

] fot. G. Jakimiuk

5.1. Dodatkowa „płatność retencyjna” do obszarów przyrodniczych

Dodatkowa „płatność retencyjna” przysługuje do **powierzchni obszarów przyrodniczych**, objętych zobowiązaniem rolno-środowiskowo-klimatycznym w ramach:

- Interwencji 1. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000* (wszystkie warianty poza 1.3. Murawy),
- Interwencji 2. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000* (wszystkie warianty poza 2.3. Murawy).

Beneficjent może ubiegać się o przyznanie dodatkowej „płatności retencyjnej” do powierzchni obszarów przyrodniczych, która w danym roku została zalana lub podtopiona, co najmniej przez 12 następujących po sobie dni w okresie od 1 maja do 30 września, o zwartym obszarze wynoszącym co najmniej 0,1 ha.

Stawka „płatności retencyjnej” to 280 zł/ha.

Należy podkreślić, że chcąc skorzystać z możliwości przyznania płatności retencyjnej, nie wskazuje się we wniosku konkretnych powierzchni, które mogą być zalane wodą lub podtopione, a jedynie zaznacza się chęć ubiegania o tę płatność.

Wystąpienie zalania lub podtopienia będzie potwierdzane przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach na podstawie danych uzyskanych z wykorzystaniem metod satelitarnych. Do dodatkowej „płatności retencyjnej” nie będzie miał zastosowania mechanizm degresywności płatności.

Dodatkowa „płatność retencyjna” w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych przyznawana jest do obszarów przyrodniczych, które nie są użytkami rolnymi.

Beneficjent, który posiada trwałe użytki zielone może ubiegać się o przyznanie płatności z tytułu zalania lub podtopienia poprzez przystąpienie do realizacji Ekoschematu Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych. Płatność ta dotyczy TUZ objętych równolegle wsparciem w ramach:

- zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych dotyczących ochrony cennych siedlisk i zagrożonych gatunków PROW 2014–2020 i PS 2023–2027 (z wyjątkiem muraw),
- interwencji Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000,
- rolnictwa ekologicznego PROW 2014–2020 i PS 2023–2027,
- praktyki Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt (w ramach płatności do rolnictwa węglowego i zarządzania składnikami odżywczymi).

5.2. Dodatkowa „płatność do buhaja”

Dodatkowa „płatność do buhaja” rekompensuje koszty udostępnienia buhajów do centrum pozyskiwania nasienia. Płatność jest przyznawana do danego buhaja jednorazowo.

Jednorazowa „płatność do buhaja” wynosi 15 131 zł/szt.

Płatność ta przysługuje rolnikowi realizującemu zobowiązanie w ramach następujących wariantów Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie:*

- Wariant 6.1.1. Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mleczne,
- Wariant 6.1.2. Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mięsne.

Z dodatkowej „płatności do buhajów” ras zachowawczych skorzystać będą mogli hodowcy buhajów hodowlanych zakwalifikowanych do pobrania materiału biologicznego na potrzeby realizacji Programu ochrony zasobów genetycznych dla poszczególnych ras bydła (pochodzących z planowanych kojarzeń z matkami buhajów). W tym celu niezbędne będzie okresowe przemieszczenie zwierzęcia z gospodarstwa hodowcy do centrum pozyskiwania nasienia na okres kwarantanny, przygotowania buhaja do oddania nasienia, wykonania niezbędnych badań weterynaryjnych, pobrania nasienia od buhaja i przekazania go na rzecz Krajowego Banku Materiałów Biologicznych w Balicach.

] Buhaj rasy polskiej czerwono białej / fot. MCB Krasne

6. Łączenie interwencji w gospodarstwie

Beneficjent może realizować w swoim gospodarstwie jednocześnie jedną lub więcej interwencji/wariantów rolno-środowiskowo-klimatycznych. Nie można jednak realizować dwóch zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych na tej samej powierzchni (działce).

Takie same zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne (tj. w ramach tego samego wariantu lub interwencji, jeśli nie ma ona wariantów) mogą być realizowane w ramach wybranych interwencji jedynie w sytuacji, gdy takie zobowiązania zostały podjęte w różnych latach. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy beneficjent kontynuuje realizację takiego samego zobowiązania podjętego przez innego rolnika lub zarządcę – wówczas takie same zobowiązania mogą być realizowane, mimo że zostały podjęte w tym samym roku.

Takie same zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne, podjęte w różnych latach, mogą być realizowane w ramach interwencji:

- 1. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000,
- 2. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000,
- 3. Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000,
- 4. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych,
- 7. Bioróżnorodność na gruntach ornych.

W przypadku Interwencji 5. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie* i Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie* realizacja takich samych zobowiązań jest możliwa jedynie, gdy rolnik kontynuuje realizację takiego samego zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego podjętego przez innego rolnika.

6.1. Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne a ekoschematy

Od 2023 r. w ramach I filaru WPR wdrażane są tzw. ekoschematy – roczne płatności wspierające praktyki rolnicze korzystne dla środowiska i klimatu. Niektóre z nich mogą być realizowane na tych samych powierzchniach co interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne.

- **Interwencje przyrodnicze** tj.: Interwencja 1. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000*, Interwencja 2. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000*, Interwencja 3. *Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000* można realizować na jednej powierzchni z ekoschematami:
 - Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych,
 - Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi w zakresie praktyki: Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo.
- **Interwencję 4. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych** można realizować na jednej powierzchni ekoschematem Biologiczna uprawa w zakresie wariantu Nawozowe produkty mikrobiologiczne.
- **Interwencję 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie** można realizować na jednej powierzchni z ekoschematami:
 - Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi (wszystkie praktyki poza: Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt),
 - Integrowana Produkcja roślin,
 - Biologiczna uprawa
 - Płatności do materiału siewnego kategorii elitarny lub materiału siewnego kategorii kwalifikowany.
- **Interwencję 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie** można realizować razem ze wszystkimi ekoschematami.
- **Interwencję 7. Bioróżnorodność na gruntach ornych: Wariant 7.1. Wieloletnie pasy kwietne** można realizować na jednej powierzchni z ekoschematem:
 - Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi w zakresie praktyki: Zróżnicowana struktura upraw, z tym że powierzchnia pod pasem kwietnym (założonym w ramach Interwencji 7.), nie może stanowić jednej z trzech największych upraw w ramach wymogów tej praktyki.
- **Interwencję 7. Bioróżnorodność na gruntach ornych: Wariant 7.2. Ogródki bioróżnorodności** można realizować na jednej powierzchni z ekoschematem:
 - Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi w zakresie praktyk:
 - » Międzyplony ozime lub wsiewki śródplonowe,
 - » Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia,
 - » Zróżnicowana struktura upraw (powierzchnia pod ogródkiem bioróżnorodności nie może stanowić jednej z trzech największych upraw w ramach wymogów tej praktyki),
 - » Wymieszanie obornika na gruntach ornych w terminie 12 godzin od jego aplikacji,
 - » Stosowanie nawozów naturalnych płynnych innymi metodami niż rozbryzgowo.
 - Biologiczna uprawa w zakresie wariantu Nawozowe produkty mikrobiologiczne

7. Ogólne warunki i wymogi interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych

Beneficjent może przystąpić do interwencji, przede wszystkim jeżeli:

- posiada co najmniej 1 ha użytków rolnych lub obszarów przyrodniczych (obszary przyrodnicze dotyczą jedynie wybranych wariantów Interwencji 1. i 2.),
- minimalna powierzchnia działki, do której ubiega się o płatność wynosi 0,1 ha,
- posiada tytuł prawny do gruntu, do którego ubiega się o przyznanie płatności, na dzień 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności,
- dobrowolnie podejmuje się realizacji wybranej przez siebie interwencji lub jej wariantu przez okres trwania zobowiązania,
- posiada numer identyfikacyjny producenta nadany przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR).

Beneficjent podejmuje zobowiązanie dotyczące prowadzenia produkcji rolnej w sposób zgodny z ustalonymi dla tej interwencji lub wariantu wymogami:

- na okres 5 lat,
- od 15 marca roku, w którym rozpoczyna realizację zobowiązania (czyli składa wniosek o przyznanie pierwszej płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej),
- do 14 marca ostatniego roku zobowiązania.

W przypadku interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych, z wyjątkiem Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie* zobowiązanie dotyczy powierzchni, tj. działek rolnych lub przyrodniczych.

W przypadku Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie* zobowiązanie dotyczy zwierząt określonej rasy objętej pomocą.

Płatności są dokonywane co roku na wniosek beneficjenta. Przerwanie realizacji zobowiązania w okresie jego obowiązywania na gruntach będących nadal w posiadaniu rolnika (w przypadku Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie* – w stosunku do posiadanych zwierząt), wiąże się z obowiązkiem zwrotu pobranych środków.

Jeżeli beneficjent nie spełnił warunków przyznania płatności w pierwszym roku, to zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne nie zostaje podjęte.

7.1. Ubieganie się o płatność rolno-środowiskowo-klimatyczną

W przygotowaniu do rozpoczęcia zobowiązania i opracowania planu działalności rolnośrodowiskowej pomagają **doradcy rolniczy ze specjalizacją rolnośrodowiskową**. Są to wyspecjalizowani pracownicy ośrodków doradztwa rolniczego, izb rolniczych oraz doradcy prywatni, którzy posiadają uprawnienia do doradzania w powyższym zakresie. Współpracują oni z rolnikiem w celu przygotowania planu działalności rolnośrodowiskowej i udzielają pomocy w trakcie realizacji zobowiązania.

Lista doradców rolniczych ze specjalizacją rolnośrodowiskową znajduje się na stronie internetowej Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie <https://doradca.cdr.gov.pl>

Plan działalności rolnośrodowiskowej wymagany jest w przypadku wszystkich interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych oprócz Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie*.

Beneficjent przy udziale doradcy rolniczego ze specjalizacją rolnośrodowiskową (a w przypadku Interwencji 1. i 2. dodatkowo eksperta przyrodniczego) opracowuje plan działalności rolnośrodowiskowej.

Plan obejmuje cały okres danego zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego. Określa, jakie interwencje (warianty) będą realizowane oraz zawiera szczegółowe informacje dotyczące wymogów np. intensywności wypasu zwierząt, terminów koszenia łąk.

Plan musi zostać opracowany w pierwszym roku realizacji zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego. Dodatkowo, beneficjent jest zobowiązany do przekazania do ARiMR wybranych stron planu działalności rolnośrodowiskowej. Terminy opracowania planu oraz dostarczenia wybranych stron tego planu określone są w rozporządzeniu.

Na stronie internetowej ARiMR, MRiRW oraz CDR jest udostępniony formularz planu działalności rolnośrodowiskowej.

W przypadku podjęcia nowego zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego należy dokonać zmiany/aktualizacji posiadanego już planu lub sporządzić nowy plan.

Wniosek o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej składa się elektronicznie za pomocą systemu eWniosekPlus, w każdym roku realizacji zobowiązania, co do zasady w terminie od 15 marca do 15 maja (termin ten może być wydłużony w oparciu o rozporządzenie MRiRW).

Można też złożyć wniosek o płatność za dany rok po dniu zakończenia naboru wniosków, ale nie później niż w terminie 25 dni kalendarzowych od tego dnia – wtedy jednak przysługująca płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna pomniejszona zostanie o 1% za każdy dzień roboczy opóźnienia.

Co do zasady, zmiany do wniosku można zgłaszać w terminie do 31 maja (termin ten może być wydłużony w oparciu o rozporządzenie MRiRW). Zmiany złożone po 31 maja skutkują pomniejszeniem płatności o 1%.

W przypadku gdy ARiMR poinformowała beneficjenta o nieprawidłowościach wykrytych w ramach kontroli administracyjnych lub systemu monitorowania obszarów, zmiany wniosku dokonuje się do 15 września roku, w którym został złożony ten wniosek.

Pomoc jest przyznawana decyzją administracyjną właściwego kierownika Biura Powiatowego ARiMR. W przypadku gdy beneficjent będzie miał zastrzeżenia do decyzji, może skorzystać z drogi odwoławczej, która jest wskazana w decyzji.

Należy pamiętać, że w trakcie realizacji zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego beneficjent jest zobowiązany do dostarczenia do ARiMR różnych dokumentów dodatkowych, w tym załączników do wniosku, które są związane z realizowanym zobowiązaniem. Informacje o tym, jakie dokumenty są wymagane oraz jaki jest termin ich złożenia zostały określone w rozporządzeniu rolno-środowiskowo-klimatycznym oraz w broszurze przy opisie poszczególnych interwencji.

Wzory obowiązujących dokumentów, tj. m.in. planu działalności rolnośrodowiskowej, dokumentacji przyrodniczej (siedliskowej i ornitologicznej) są zamieszczone na stronach internetowych MRiRW (<http://www.minrol.gov.pl>), ARiMR (<http://www.arimr.gov.pl>), a wniosek o wydanie zaświadczenia o objęciu programem ochrony zasobów genetycznych stada zwierząt ras zagrożonych jest zamieszczony na stronie internetowej Instytutu Zootechniki (<http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl>).

Rejestr działalności rolnośrodowiskowej jest to dziennik, w którym beneficjent na bieżąco zapisuje wszelkie zabiegi agrotechniczne wykonane na poszczególnych działkach rolnych. Odnotowane w nim są np. terminy i dawki nawożenia, stosowanie środków ochrony roślin, dane na temat wypasu zwierząt.

Rejestr ten musi być prowadzony rzetelnie przez okres trwania całego zobowiązania w odniesieniu do gruntów objętych zobowiązaniem rolno-środowiskowo-klimatycznym. Obowiązek prowadzenia rejestru nie dotyczy beneficjentów realizujących zobowiązania w ramach Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.*

Niektóre przypadki kar lub odmowy płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych

Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne mają charakter wieloletni – beneficjent podejmuje zobowiązanie do stosowania określonych praktyk na zadeklarowanej powierzchni lub w odniesieniu do zadeklarowanej liczby zwierząt i przestrzegania warunków i wymogów przez 5 lat.

W przypadku niespełnienia wymogów stosuje się proporcjonalny system kar. Jest on uzależniony od procentowego udziału powierzchni, na której wystąpiło uchybienie w stosunku do powierzchni obszaru, na którym powinny być przestrzegane dane wymogi w ramach danej interwencji, z zastosowaniem współczynników dotkliwości danego uchybienia i współczynników trwałości tego uchybienia.

Może się zdarzyć, iż gospodarstwo zostało dotknięte klęską żywiołową lub innymi wyjątkowymi okolicznościami, które uniemożliwiły realizację wymogów zobowiązania, a tym samym spowodowały uchybienie w jego realizacji. Na przykład – w wyniku utrzymującego się wysokiego stanu wód nie jest możliwe wykoszenie łąki w wymaganym terminie lub rolnik zachorował i zaprzestał uprawy na gruntach ornych. W tego rodzaju przypadkach, gdy warunki lub wymogi interwencji nie zostały wypełnione z powodów niezależnych od rolnika (przypadki siły wyższej), fakt ten zgłasza się niezwłocznie odpowiedniemu kierownikowi biura powiatowego ARiMR. W przypadku uznania przez kierownika biura powiatowego ARiMR wystąpienia siły wyższej, beneficjent zachowuje prawo do płatności (nie są stosowane kary za popełnione uchybienia).

8. Interwencje przyrodnicze (1., 2. i 3.)

Wyróżnia się trzy interwencje przyrodnicze:

- Interwencja 1. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000,*
- Interwencja 2. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000,*
- Interwencja 3. *Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000.*

8.1. Cel interwencji przyrodniczych

Łąki i pastwiska stanowią specyficzne środowisko życia dla wielu charakterystycznych dla nich i nierozdzielnie z nimi związanych, cennych gatunków roślin i zwierząt, m.in. zagrożonych gatunków ptaków. Warunkiem przetrwania tych cennych gatunków roślin i zwierząt jest zachowanie ich środowiska życia poprzez jego właściwe użytkowanie.

Celem interwencji przyrodniczych PS WPR jest przywracanie lub utrzymanie tradycyjnego i ekstensywnego użytkowania łąk i pastwisk. Realizacja tych interwencji ma zapobiec zanikowi cennych siedlisk przyrodniczych oraz polepszyć warunki gniazdowania gatunków ptaków związanych z krajobrazem rolniczym. Odpowiednio prowadzona gospodarka rolna sprzyja więc zachowaniu bogactwa przyrodniczego kraju.

8.2. Warunki i wymogi interwencji przyrodniczych

W ramach interwencji przyrodniczych beneficjenci otrzymują wsparcie za tradycyjne i przyjazne dla środowiska użytkowanie łąk i pastwisk, co ma przyczynić się do zachowania różnorodności biologicznej.

Wybierając te interwencje beneficjent decyduje się prowadzić ekstensywne gospodarowanie na cennych łąkach i pastwiskach (czyli m.in. nie stosuje w ogóle lub ogranicza stosowanie nawozów, środków ochrony roślin) oraz stosować określone liczby i terminy pokosów lub określoną intensywność wypasu.

Płatność jest przyznawana do:

- trwałych użytków zielonych lub obszarów przyrodniczych, położonych na obszarach Natura 2000, na których występują cenne siedliska i gatunki wspierane w ramach **Interwencji 1.**,
- trwałych użytków zielonych lub obszarów przyrodniczych, położonych poza obszarami Natura 2000, na których występują cenne siedliska i gatunki wspierane w ramach **Interwencji 2.**,
- trwałych użytków zielonych, położonych na obszarze Natura 2000, poza obszarami występowania cennych gatunków i siedlisk wymienionych w ramach Interwencji 1. – w ramach **Interwencji 3.**

Interwencja	Warianty
Interwencja 1. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000	Ochrona siedlisk przyrodniczych:
	1.1. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe
	1.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla
	1.3. Murawy
	1.4. Pólnaturalne łąki wilgotne
	1.5. Pólnaturalne łąki świeże
	1.6. Torfowiska
	1.6.1. Torfowiska – wymogi kluczowe
	1.6.2. Torfowiska – wymogi kluczowe i uzupełniające
	Ochrona siedlisk lęgowych ptaków:
	1.7. Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyc, krwawodziób i czajka)
	1.8. Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego
	1.9. Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki
	1.10. Ochrona siedlisk lęgowych derkacza
Interwencja 2. Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000	Ochrona siedlisk przyrodniczych:
	2.1. Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe
	2.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla
	2.3. Murawy
	2.4. Pólnaturalne łąki wilgotne
	2.5. Pólnaturalne łąki świeże
	2.6. Torfowiska
	2.6.1. Torfowiska – wymogi kluczowe
	2.6.2. Torfowiska – wymogi kluczowe i uzupełniające
	Ochrona siedlisk lęgowych ptaków:
	2.7. Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyc, krwawodziób i czajka)
	2.8. Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego
	2.9. Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki
	2.10. Ochrona siedlisk lęgowych derkacza
Interwencja 3. Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000	

Należy pamiętać, że powyższe siedliska przyrodnicze i siedliska lęgowe ptaków, do których może być przyznana płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna, mogą występować na trwałych użytkach zielonych (wszystkie warianty), a niektóre z nich również na tzw. obszarach przyrodniczych (wybrane warianty „siedliskowe”: łąki selernicowe i słonorośla, murawy, torfowiska oraz warianty „ptasie”), czyli na gruntach niebędących użytkami rolnymi i niekwalifikujących się do płatności bezpośrednich.

Wymogi interwencji przyrodniczych

Beneficjent powinien:

- posiadać dokumentację przyrodniczą: siedliskową lub ornitologiczną (jeśli jest ona wymagana) – wymóg dotyczy głównie Interwencji 2. (poza siedliskami wodniczki i dubelta); w Interwencji 1. wymóg posiadania dokumentacji przyrodniczej dotyczy powierzchni nieobjętych warstwami GDOŚ i GIOŚ informującymi o występowaniu przedmiotów ochrony,
- przestrzegać wymogów szczegółowych określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia, jak również wymogów określonych w planie działalności rolnośrodowiskowej, doprecyzowanych przez doradcę rolnośrodowiskowego (Interwencja 3.) lub eksperta przyrodniczego (Interwencja 1. i 2.).

Cenne łąki i pastwiska **w ramach Interwencji 1. i 2.**, w zależności od wariantu, można użytkować kośnie, pastwiskowo, kośno-pastwiskowo (tj. w jednym roku stosować wypas i koszenie) lub naprzemiennie (czyli w kolejnych latach stosować wypas, koszenie lub wypas i koszenie). W zależności od rodzaju użytkowania w każdym wariantcie określone są wymogi dotyczące przede wszystkim:

- terminów wypasu lub koszenia
 - zwykle jest to opóźnione koszenie od 15 czerwca do 31 października lub
 - wcześniejsze koszenie, np. w sytuacjach wkraczania roślin niepożądanych w danym zbiorowisku;
- częstotliwości koszenia, np. jeden lub dwa pokosy w roku (lub rzadziej – np. co 2 lata), z obowiązkiem zebrania i usunięcia skoszonej biomasy.
- wielkości nieskoszonej powierzchni co do zasady:
 - 5–20% w wariantach siedliskowych,
- 5–10% w wariantach ptasich;

W ramach Interwencji 3. zobowiązanie do stosowania praktyk przyjaznych środowisku dotyczy przestrzegania wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności:

- dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody
 - od 15 czerwca do 30 września,
 - stosowanie odpowiedniej liczby pokosów (maksymalnie 2 pokosy),
 - prowadzenia ekstensywnego wypasu zwierząt (do 1,5 DJP/ha).

W przypadku Interwencji 1. i 3. (dotyczą obszarów Natura 2000), jeśli wystąpi sprzeczność wymogów z rozporządzenia rolno-środowiskowo-klimatycznego z działaniami ochronnymi określonymi w Planie Zadań Ochronnych (PZO) albo Planie Ochrony (PO) ustanowionym dla danego obszaru Natura 2000 lub gdy takie działania ochronne PZO/PO różnią się do wymogów z rozporządzenia rolno-środowiskowo-klimatycznego, to:

- zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne może być realizowane zgodnie z działaniami ochronnymi PO/PZO (w przypadku gdy występuje ww. różnica lub sprzeczność) albo
- zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne może być realizowane zgodnie z wymogami określonymi dla danej interwencji lub wariantu w rozporządzeniu rolno-środowiskowo-klimatycznym, które różnią się i są sprzeczne z działaniami ochronnymi PO/PZO, o ile RDOŚ wydał stosowaną zgodę.

W przypadku występowania gatunków niepożądanych określonych w metodyce sporządzania dokumentacji przyrodniczej, wymogi dla poszczególnych wariantów dotyczące: terminów i częstotliwości koszenia, obowiązku pozostawiania części działki rolnej nieskoszonej oraz terminów i intensywności wypasu będą mogły być zmienione przez eksperta przyrodniczego, jeśli ekspert przyrodniczy dopuści i uzasadni taką zmianę.

Degresywność (dotyczy obszarów poza Natura 2000)

W przypadku Interwencji 2. obowiązuje mechanizm regresywności płatności. Mechanizm ten stosowany jest w przypadku większych powierzchni deklarowanych do płatności, tj. powyżej 50 ha. Polega on na stopniowym, tzn. wraz ze wzrostem wielkości zadeklarowanej powierzchni – zmniejszeniem przysługującej płatności, tzn. płatność przyznawana jest w wysokości:

- 100% stawki – za powierzchnię od 0,10 ha do 50 ha,
- 75% stawki – za powierzchnię powyżej 50 ha do 100 ha,
- 60% stawki – za powierzchnię powyżej 100 ha.

8.3. Dokumentacja przyrodnicza

Dokumentacja przyrodnicza stanowi szczegółową charakterystykę danego siedliska przyrodniczego lub siedliska lęgowego ptaków i powinna zostać sporządzona przez eksperta przyrodniczego zgodnie z metodyką jej sporządzenia. Podstawą do sporządzenia dokumentacji przyrodniczej jest przeprowadzenie przez eksperta przyrodniczego inwentaryzacji terenowej.

Dokumentacja przyrodnicza siedliskowa potwierdza występowanie cennych siedlisk przyrodniczych objętych „wariantami siedliskowymi”. W celu udokumentowania siedliska kwalifikującego do wariantu ekspert spisuje charakterystyczne gatunki roślin, opisuje siedlisko oraz wykonuje fotografie.

Dokumentacja przyrodnicza ornitologiczna potwierdza występowanie siedliska lęgowego gatunków ptaków objętych „wariantami ptasimi”. Obecność gatunków ptaków kwalifikujących łąkę do płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej w ramach danego wariantu jest dokumentowana przez eksperta przyrodniczego podczas wizyty terenowej.

Dokumentacja przyrodnicza jest wymagana:

- zawsze w przypadku Interwencji 2. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000*, z wyjątkiem:
 - wariantów dotyczących ochrony siedlisk dubelta lub wodniczki, gdyż występowanie tych gatunków na danej powierzchni wynika z warstw cyfrowych opracowanych przez GIOŚ i udostępnionych we wniosku,
 - sytuacji, gdy bezpośrednio przed podjęciem zobowiązania w ramach danego wariantu „siedliskowego” Interwencji 2. beneficjent zakończył realizację zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego w ramach Pakietu 5. PROW 2014-2020 w zakresie tożsamego siedliska przyrodniczego;
- w przypadku Interwencji 1. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000*, w szczególności, jeżeli działka jest poza granicami warstw cyfrowych opracowanych przez GDOŚ dotyczących przedmiotów ochrony objętych wsparciem w ramach Interwencji 1. lub poza granicami warstw cyfrowych opracowanych przez GIOŚ dotyczących wodniczki i dubelta.

Dokumentacja przyrodnicza (o ile jest wymagana) powinna być co do zasady przygotowana w tym samym roku, w którym złożony zostanie pierwszy e-wniosek o płatność lub rok wcześniej.

Trzeba pamiętać, że odpowiednia ocena siedliska przez eksperta przyrodniczego musi zostać wykonana w okresie wegetacyjnym, a w przypadku oceny ornitologicznej najkorzystniejszy jest sezon wiosenny. Dlatego też należy pamiętać, aby do eksperta przyrodniczego zgłosić się odpowiednio wcześniej, aby możliwe było wykonanie dokumentacji przyrodniczej w sprzyjającym i oczekiwanym przez beneficjenta terminie.

Niezależnie od tego, czy dokumentacja przyrodnicza jest sporządzana czy nie, ekspert przyrodniczy określa i doprecyzowuje w planie działalności rolnośrodowiskowej wymogi zobowiązania.

Eksperci przyrodniczy to osoby wpisane na listę ekspertów prowadzoną przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, które odbyły stosowne szkolenia i posiadają odpowiednie uprawnienia do doradzania w zakresie sporządzania dokumentacji przyrodniczych.

Lista ekspertów przyrodniczych znajduje się na stronie internetowej Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (<https://doradca.cdr.gov.pl/>).

Koszty transakcyjne

W przypadku wariantów Interwencji 1. lub 2., beneficjent pokrywa koszty przygotowania przez eksperta przyrodniczego dokumentacji przyrodniczej (jeśli jest wymagana) oraz części szczegółowej planu działalności rolnośrodowiskowej. Wraz z wypłatą płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej beneficjent może otrzymać dodatkową dopłatę – zwrot tzw. kosztów transakcyjnych za przygotowaną dokumentację przyrodniczą i sporządzoną szczegółową część planu działalności rolnośrodowiskowej. Wysokość kosztów transakcyjnych oraz szczegółowe zasady ich obliczania zostały określone w rozporządzeniu rolno-środowiskowo-klimatycznym.

] Kulik wielki / fot. G. Grygoruk

8.4. Dodatkowe dokumenty

Lp.	Dokumenty, które beneficjent powinien złożyć do ARiMR	Termin
1	Kopie stron planu działalności rolnośrodowiskowej , na których są zawarte doprecyzowane wymogi dla Interwencji 1., 2., 3.	do 31 lipca pierwszego roku realizacji zobowiązania
2	Kopie stron planu działalności rolnośrodowiskowej, na których jest zawarte oświadczenie eksperta przyrodniczego (dla Interwencji 1. i 2.) m.in.: a) o stwierdzeniu występowania siedliska przyrodniczego lub siedliska lęgowego ptaków, b) o braku potrzeby sporządzenia dokumentacji przyrodniczej, c) że wymogi realizowanego wariantu różnią się albo nie różnią się, są sprzeczne albo nie są sprzeczne z ustanowionymi dla danego obszaru Natura 2000 działaniami obligatoryjnymi lub fakultatywnymi określonymi w PZO/PO.	
3	Kopia pisemnego potwierdzenia RDOŚ w szczególności o możliwości realizacji: a) wariantu „ptasiego” na Naturze „siedliskowej”, dla której nie ustanowiono PZO/PO i nie jest to Natura „ptasia” (Interwencja 1.), b) Interwencji 1. i 3., jeżeli wymogi różnią się i są sprzeczne z ustanowionymi dla danego obszaru Natura 2000 działaniami obligatoryjnymi lub fakultatywnymi określonymi w PZO/PO, c) Interwencji 3. na Naturze „siedliskowej”, dla której nie ustanowiono PZO/PO i nie jest to Natura „ptasia”.	
4	Kopie stron planu działalności rolnośrodowiskowej, na których jest zawarte oświadczenie doradcy rolnośrodowiskowego (dla Interwencji 3.), że: a) cała działka rolna, do której rolnik ubiega się o przyznanie pierwszej płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej w ramach Interwencji 3., znajduje się poza granicami warstw cyfrowych GIOŚ lub granicami warstw cyfrowych GDOŚ, b) wymogi realizowanego wariantu różnią się albo nie różnią się, są sprzeczne albo nie są sprzeczne z ustanowionymi dla danego obszaru Natura 2000 działaniami obligatoryjnymi lub fakultatywnymi określonymi w PZO/PO.	
5	Kopie stron planu działalności rolnośrodowiskowej , na których są zawarte informacje m.in. dane beneficjenta, doradcy rolnośrodowiskowego, eksperta przyrodniczego, wykaz działek rolnych/działek przyrodniczych i realizowanych na nich interwencji i/lub wariantów, lata realizacji zobowiązań (pierwszy rok podjęcia zobowiązania) – również w przypadku zmian w planie działalności rolnośrodowiskowej, np. dodanie nowego zobowiązania.	
6	Potwierdzenie przesłania kopii dokumentacji przyrodniczej do Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego.	do 30 listopada pierwszego roku realizacji zobowiązania

Formularze służące do sporządzenia ww. dokumentów znajdują się na stronie internetowej ARiMR oraz w metodykach sporządzania dokumentacji przyrodniczej.

8.5. Siedliska i gatunki wspierane w ramach interwencji przyrodniczych

Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (warianty 1.1. i 2.1.)

Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe należą do najcenniejszych i obecnie najsilniej zagrożonych siedlisk łąkowych. Występują najczęściej na niewielkich wyniesieniach pośród bagien lub na ich obrzeżach, na siedliskach charakteryzujących się wysokim poziomem wód gruntowych wiosną. Najważniejszą cechą tych zbiorowisk jest zmienny poziom wody gruntowej – na początku okresu wegetacyjnego jest on bardzo wysoki i łąki mogą być zalane, a w lecie opada nisko, często poza zasięg systemu korzeniowego wielu roślin. Zagrożeniem dla omawianego typu łąk jest intensyfikacja użytkowania, pozostawianie skoszonej biomasy na łące oraz zmiany stosunków wodnych.

] łąka trzęślicowa / fot. P. Kalinowski

Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla (warianty 1.2. i 2.2.)

Łąki selernicowe należą do najcenniejszych półnaturalnych zbiorowisk roślinnych w Polsce. Najczęściej występują w dolinach dużych rzek, miejscach okresowo lub regularnie zalewanych. Słonorośla z kolei występują w zasięgu działania wód słonych i słonawych wód powierzchniowych lub podziemnych. Tradycyjna gospodarka na łąkach selernicowych i słonoroślach to ekstensywne użytkowanie kośne lub pastwiskowe lub kośno-pastwiskowe.

] łąka selernicowa / fot. D. Suder

Murawy (warianty 1.3. i 2.3.)

Murawy to ciepłolubne zbiorowiska trawiaste o wyraźnie kępowej budowie oraz bogatym i zróżnicowanym składzie gatunkowym. Są to jedne z najrzadszych zbiorowisk roślinnych Polski o szczególnym znaczeniu dla zachowania różnorodności biologicznej. Zachowanie ciepłolubnych muraw napiaskowych zależy w dużej mierze od ekstensywnej gospodarki pasterskiej.

] Murawy kserotermiczne / fot. P. Kalinowski

Półnaturalne łąki wilgotne (warianty 1.4. i 2.4.)

Cechą swoistą łąk wilgotnych jest duży udział okazałych bylin i ziołorośli. Pod względem gospodarczym należą one do ekstensywnych, dość wydajnych użytków zielonych. Zbiorowiska te powinny być koszone najwyżej dwa razy w roku. W miarę zwielokrotnienia koszenia wzrasta w składzie ich runi udział traw, ale zmniejsza się liczba gatunków. Tradycyjne użytkowanie polega na maksymalnie dwukrotnym koszeniu, ograniczonym nawożeniu oraz użytkowaniu kośnym, w uzasadnionych przypadkach kośno-pastwiskowym.

] Łąka wilgotna / fot. P. Kalinowski

Półnaturalne łąki świeże (warianty 1.5. i 2.5.)

Łąki świeże to antropogeniczne zbiorowiska użytków zielonych wykształcone na żyznych, niezabagnionych siedliskach mineralnych. Należą one do najlepszych użytków zielonych pod względem gospodarczym. Zarówno ograniczenie użytkowania, jak i jego intensyfikacja prowadzi do przekształcania się łąk świeżych w inne typy użytków zielonych. Brak koszenia sprzyja odkładaniu się obumarłych szczątków roślin, co prowadzi do zubożenia składu gatunkowego. Pozostawianie skoszonego siana natomiast powoduje ekspansję wysokich bylin i eutrofizację siedliska. Tradycyjne użytkowanie polega przede wszystkim na dwukrotnym koszeniu.

] Łąka świeża / fot. D. Suder

Torfowiska (warianty 1.6.1., 1.6.2., 2.6.1. i 2.6.2.)

Zbiorowiska roślinne torfowisk wysokich budowane są przez bardzo nieliczną, ekologicznie bardzo wyspecjalizowaną grupę roślin, głównie mchy (w tym torfowce), krzewinki, zielne byliny o trawiastym pokroju, sporadycznie gatunki krzewiaste i drzewiaste. Cechuje je stałe wysokie uwilgotnienie, często kwaśny odczyn. Obecnie głównym problemem, powodującym redukcję powierzchni torfowisk, jest zaniechanie ich użytkowania oraz odwadnianie. Tradycyjne użytkowanie polega na prowadzeniu ekstensywnej gospodarki łąkarskiej.

] Mozaika torfowisk / fot. P. Kalinowski

**Warianty ukierunkowane na ochronę siedlisk lęgowych określonych gatunków ptaków
(warianty 1.7. – 1.10. – 2.7. – 2.10.).**

Warianty te można wdrażać na łąkach i pastwiskach, na których występują rzadko spotykane gatunki ptaków: rycyk, kszczyk, krwawodziób, czajka, dubelt, kulik wielki, wodniczka oraz derkacz. W wariantach tych stosuje się opóźniony pierwszy pokos, ograniczone nawożenie, liczbę pokosów lub intensywność wypasu. Wymóg opóźnionego pierwszego koszenia ma umożliwić ptakom łąkowym wyprowadzenie lęgów przed pierwszym pokosem.

] Rycyk

] Kszczyk

] Krwawodziób

] Czajka

] Dubelt

] Kulik wielki

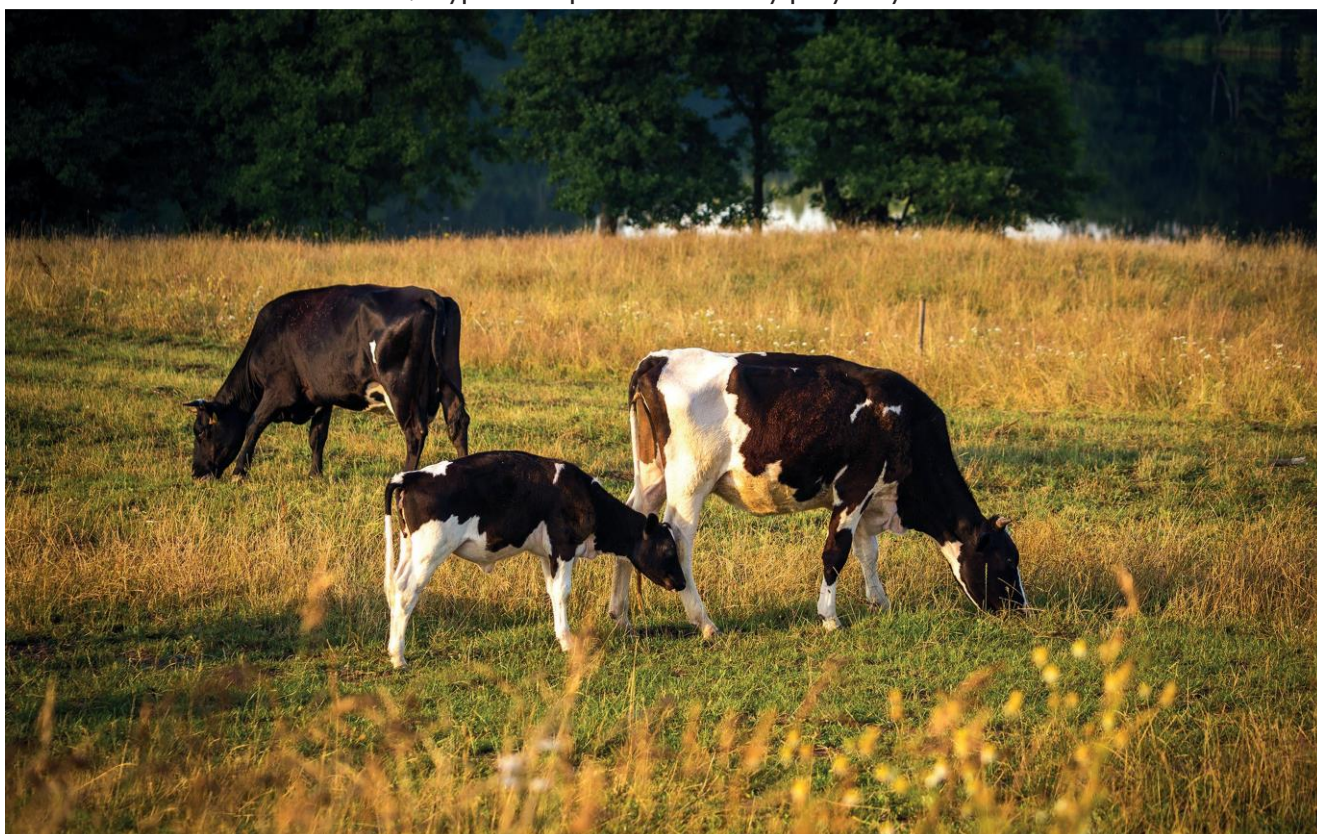
] Wodniczka

] Derkacz

Interwencja 3. Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Interwencję można wdrażać na trwałych użytkach zielonych położonych na obszarach Natura 2000, na których nie występują przedmioty ochrony wspierane w ramach Interwencji 1. *Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000* (konkretne siedliska i gatunki ptaków) tj. położonych poza granicami warstw cyfrowych opracowanych przez GDOŚ lub GIOŚ. W interwencji tej beneficjenci zobowiązani są do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem obejmującym w szczególności stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywny wypas zwierząt, dostosowanie terminu koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

] Łąka użytkowana ekstensywnie

9. Interwencja 4. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

9.1. Cel interwencji

Ważnym elementem krajobrazu wiejskiego są nie tylko pola i łąki, ale także sady z tradycyjnymi odmianami drzew owocowych. Sady tradycyjne stanowią również ostoję dla rzadko występujących, zagrożonych gatunków zwierząt, w tym ptaków i owadów zapylających, oraz są miejscem ich żerowania, a więc przyczyniają się do zachowania różnorodności biologicznej.

Interwencja ta ukierunkowana jest na ochronę dawnych odmian drzew owocowych, których upraw w znacznej mierze zaniechano. Odmiany te są określone w rozporządzeniu rolno-środowiskowo-klimatycznym (załącznik nr 4) oraz wymienione poniżej w tabeli.

Gatunek	Odmiana
Grusze	Amanlisa, Bera Biała, Bera Boska (Kaiser Alexander, Apremontka), Bera Diela, Bera Liońska, Bergamota Letnia, Bergamota Złocista, Bergamota Żółta, Bera Szara, Bera Ulmska, Bergamota Czerwona Jesienna, Bojka, Bonkreta Wiliamsa (Bera Świętomichalska), Cytrynówka, Diuszesa Wczesna, Dobra Ludwika, Dobra Szara, Dr Jules Guyot, Dziekanka Jesienna, Dziekanka Lipcowa, Flamandka (Topka Pękata), Jakubówka, Józefinka, Kalebasa Płocka, Klapsa (Faworytka), Komisówka, Konferencja, Kongresówka, Koźlarka Stuttgarcka, Król Sobieski, Królewna, Krzywka, Księżna Elza, Lipcówka Kolorowa, Marguerite Marillat, Nagewitzbirne, Napoleonka, Oliwierka, Panienka, Paryżanka, Patawinka, Patten, Petersbirne, Proboszczówka (Plebanka), Pstrągówka Jesienna, Pstrągówka Zimowa, Salisbury Princesse (Marianne), Solanka, Szarnea, Tongrówka (Beurré Durondeau), Urbanistka, Wczesna z Trevoux (Trewinka), Winiówka Francuska, Żyfardka.

Gatunek	Odmiana
Jabłonie	Ananas Berżeński, Anis, Antonówka Półtorafuntowa (Antonówka Śmietankowa, Antonówka Biała, Śmietankowe, Antonówka Zwykła), Arkad Zimowy, Babuszkino, Bankroft, Beforest, Berlepsch, Berner Rosen (Różanka Berneńska), Bismark (Jabłko Bismarka), Blutroter Kardinal, Boiken, Boskoop, Brzęczka, Bukówka, Calville Blanc d'Hiver, Carpentin Cellini, Cesarz Aleksander (Aporta), Cesarz Wilhelm, Chałamowska, Cox's Pomona, Cukrówka Litewska (Białe Słodkie), Cyganka, Cytrynówka, Czarnodrzewne, Czarnoguz, Deans' Codlin, Dr. Oldenburg, Fameuse, Fiessers Erstling, Filippa, Freiherr von Hausen, Gaskońskie Szkarłatne, Gewürzluiken, Glogierówka (Pepinka Litewska), Gloria Mundi, Gołębek Nathusiusa, Grafsztynek Czerwony, Grafsztynek Inflancki, Grafsztynek Prawdziwy, Grahama Jubileuszowe, Grochówka (Bohnappel), Gruchoty, Jakub Lebel, James Grieve, Jonathan, Kalwila Aderslebeńska, Kalwila Czerwona Jesienna, Kalwila Letnia Fraasa, Kandil Sinap, Kantówka Gdańska, Kardynalskie (Kardynalskie Płomieniste), Koksa Pomarańczowa (Cox's Orange Pippin), Korobówka, Kosztela (Kosztylka), Kronselska (Jaśnie Pańskie), Królowa, Krótkonóżka Królewska, Krzywonóżka Reńska, Książę Albert, Książę Albrecht Pruski, Książęca, Kuzynek Buraczek (Kuzynek Czerwony), Landsberska (Reneta Landsberska), Lord Lambourne, Luiken, Malinowa Oberlandzka, Manks Küchenapfel, Niezrównane Peasgooda, Montwiłtówka, Oliwka Czerwona, Oliwka Inflancka (Papierówka Słodka), Ontario, Panieńskie (Czeskie Panieńskie), Pepina Galloway, Pepina Linneusza, Pepina Parkera, Pepina Ribstona, Piękna z Barnaku, Piękna z Boskoop, Piękna z Herrnhut, Piękna z Rept, Pitmaston Pineapple, Rajewskie, Rarytas Śląski, Reders Goldrenette, Reneta Ananasowa, Reneta Bauman, Reneta Blenheimska, Reneta Brownlees, Reneta Gwiazdkowa, Reneta Harberta, Reneta Kanadyjska, Reneta Karmelicka, Reneta Kasselska, Reneta Kulona, Reneta Muszkatowa (Muskatka), Reneta Orleańska, Reneta Sudecka, Reneta Szampańska, Reneta Szara, Reneta Żółta (Królowa Renet), Reneta Zuccalmaglio, Roter Trier'scher Weinapfel, Różanka Polska, Różanka Wirgińska, Ryszard Żółty, Schieblers Taubenapfel, Signe Tillisch, St. Edmunds Russet, Starking, Strumiłtówka, Suislepper, Sztetyna Czerwona, Sztetyna Zielona, Tiefblüte, Titówka, Truskawkowe Nietschnera, Wealthy, Weisse Winter Tafetapfel, Weisskante, Węgierczyk, Żółta Kwidzyńska, Żółta Szlachetna, Zorza, Żeleźniak (Żelazne Jabłko).
Czereśnie	Bladoróżowa, Büttnera Czerwona (Poznańska), Czarna Późna, Czarna Późna z Turwi, Dönissena Żółta, Fromma Czarna, Germersdorfska, Hedelfińska, Kanarkowa, Kassina, Kunzego, Lotka Trzebnicka, Przybrodzka, Różowa Wielka, Schneidera Późna (Kasztany, Kasztanioki), Sercówka Nieszawska, Wczesna Riversa, Wolska..
Wiśnie	Gubeńska Czerecha (Gubeńska), Hiszpanka, Hortensja, Książęca, Kerezer, Minister Podbielski, Nadwiślanka, Ostheimska, Pożóg 29, Sokówka Nowotomyska, Szklanka Polska, Szklanka Wielka, Wczesna Ludwika, wiśnie odroślowe lokalne, Włoszakowice, Wróble, Włodzimierska, Wołyńska.
Śliwy	Anna Späth, Biała Śliwa (Węgierka Biała), Brzoskwiniowa, Damacha, Fryga, Kirka, Królowa Wiktorja, Lowanka, Lubaszka, Mirabelka Flotowa, Mirabelka z Nancy, Opal, Renkloda Althana, Renkloda Ulena, Renkloda Zielona, Ruth Gerstetter, Węgierka Łowicka, Węgierka Wczesna, Węgierka Zwykła.

9.2. Warunki i wymogi interwencji

Aby otrzymać płatność w ramach Interwencji 4. *Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych* należy odpowiednio utrzymywać sad tradycyjnych odmian drzew owocowych złożony z odmian wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia lub odmian tradycyjnie uprawianych na terytorium Polski przed 1950 r.

W ramach zobowiązania beneficjent musi utrzymywać sad, w którym jest co najmniej 12 starych, tj. co najmniej 15-letnich drzew, z czterech różnych odmian lub gatunków, rozmnażanych

] Kantówka Gdańska / fot. G. Hodun

na silnie rosnących podkładkach, prowadzonych jako drzewa pienne (co najmniej 75% musi mieć minimalną wysokość pnia 1,20 m), przy czym ich liczba w przeliczeniu na 1 ha powierzchni sadu jest nie mniejsza niż 90 drzew.

W starych sadach mogą wystąpić wypady drzew. Po uzyskaniu pierwszej płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej w ramach tej interwencji, wypady takie należy uzupełnić w miejscach, gdzie nie ma zapewnionej ciągłości nasadzenia. Do uzupełnień należy również stosować drzewa odmian tradycyjnych. Sad nie może być prowadzony jako uprawa jednorzędowa.

Rolnik zobowiązany jest do wykonywania podstawowych zabiegów pielęgnacyjnych w sadzie (zgodnie ze wskazaniami doradcy rolnośrodowiskowego):

- cięcia formującego i sanitarnego drzew oraz prześwietlającego nadmiernie zagęszczone korony,

Cięcie formujące polega na wycięciu lub skróceniu pojedynczych gałęzi zakłócających naturalną formę korony. Wycięcie lub skrócenie zdrowego, ale nadmiernie rozrośniętego konaru, przywraca drzewu symetrię i poprawia kształt korony.

Cięcie sanitarne to zabieg polegający na usunięciu gałęzi zasychających lub silnie porażonych przez choroby i szkodniki.

Cięcie prześwietlające dotyczy koron nadmiernie zagęszczonych. Usunięcie wybranych gałęzi zapewnia lepszy dostęp światła do ich wnętrza i jednocześnie zwiększa ich przewiewność, co z kolei ogranicza występowanie chorób grzybowych.

- usuwania odrostów i samosiewów, bielenia pni drzew starszych i zabezpieczania pni młodych przed ogryzaniem przez gryzonie i zajęcokształtne.

Rolnik jest zobowiązany skosić trawę co najmniej raz w sezonie wegetacyjnym, nie później niż do 31 sierpnia, a następnie zebrać i usunąć skoszoną biomasę w terminie do 2 tygodni po skoszeniu lub wypasać w okresie wegetacyjnym.

W sadach tradycyjnych odmian drzew owocowych objętych zobowiązaniem rolno-środowiskowo-klimatycznym zakazane jest stosowanie środków ochrony roślin, z wyłączeniem tych dopuszczonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym.

] Sad tradycyjny z ulami / fot. G. Hodun

10. Interwencja 5. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

10.1. Cel interwencji

Stare odmiany roślin uprawnych giną bezpowrotnie, a ich miejsce zajmują nowe – chętniej uprawiane ze względu na większą wydajność, wytrzymałość na przechowywanie, bardziej atrakcyjny wygląd.

Interwencja 5. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie* skierowana jest do rolników, którzy uczestniczą w ochronie zaniechanych w uprawach gatunków lub odmian roślin uprawnych. Celem wdrażania tej interwencji jest zachowanie i upowszechnienie ginących i rzadkich gatunków, odmian, ekotypów, różnicowanie upraw na obszarach wiejskich, wzbogacenie oferty rolnika dla konsumentów, rozszerzenie dostępności materiału siewnego odmian regionalnych lub amatorskich lub odmian marginalnych gatunków wpisanych do Krajowego Rejestru oraz zarejestrowanych we wspólnym katalogu odmian roślin rolniczych lub innych gatunków roślin uprawnych zagrożonych erozją genetyczną.

Jednostką odpowiedzialną za ocenę i rejestrację odmian jest Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych COBORU (www.coboru.pl). Odmianę wpisuje się do krajowego rejestru, jeżeli jest odrębna, wyrównana i trwała oraz jeżeli ma zadowalającą wartość gospodarczą. Wspólnotowy katalog oznacza wykaz odmian roślin rolniczych i warzywnych Unii Europejskiej oraz państw stowarzyszonych, których materiał siewny jest dopuszczony do obrotu na terytorium państw członkowskich. W krajowym rejestrze zarejestrowane są odmiany regionalne pszenicy zwyczajnej ozimej, m.in. Ostka Grodkowicka, Ostka Gruboziarnista Grodkowicka, Square Head Grodkowicka i Almari, odmiany regionalne ziemniaka oraz czosnku pospolitego. Do odmian marginalnych gatunków roślin rolniczych należą zarejestrowane odmiany gatunków określone w załączniku nr 4 do rozporządzenia, takie jak np.: owies szorstki, proso zwyczajne, gorczyca sarepska, kminek zwyczajny, esparceta siewna, koniczyna perska, kostrzewa owcza, wiechlina błotna, brukiew.

Więcej informacji na stronie: <https://www.coboru.gov.pl/pl/kr/kr>.

Wsparciem objęte są również inne gatunki roślin uprawnych zagrożonych erozją genetyczną, takie jak np.: pszenica płaskurka, żyto krzyca, soczewica jadalna, a w przypadku wariantu dotyczącego uprawy również gatunki zielarskie, np.: czosnek niedźwiedzi, arnika górską lub arcydzięgiel.

10.2. Warunki i wymogi interwencji

W ramach interwencji możliwe jest uzyskanie wsparcia z tytułu uprawy (wariant 5.1.) lub wytwarzania materiału siewnego (wariant 5.2.) roślin zagrożonych erozją genetyczną.

Płatność jest przyznawana do gruntów ornych, na których są uprawiane rośliny:

- odmian regionalnych lub amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub
- odmian marginalnych gatunków roślin rolniczych wpisanych do krajowego rejestru lub zarejestrowanych we Wspólnym katalogu odmian roślin rolniczych z gatunków roślin rolniczych wymienionych w przepisach krajowych lub
- obecnie rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych, lub
- gatunków rzadko uprawianych roślin zielarskich wymienionych w przepisach krajowych (tylko wariant 1).

W ramach wariantu 5.1. wymagane jest uprawianie roślin odmian regionalnych lub odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub odmian marginalnych gatunków roślin rolniczych wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia w pierwszym i czwartym roku uprawy danej odmiany z materiału siewnego kategorii kwalifikowany lub standard. W drugim, trzecim i piątym roku uprawy tej odmiany jest dopuszczalna uprawa z materiału siewnego uzyskanego ze zbioru w poprzednim roku – w przypadku uprawy roślin jednorocznych i dwuletnich. W przypadku bylin wymagana jest uprawa z materiału siewnego kategorii kwalifikowany lub standard w pierwszym roku uprawy danej odmiany.

W ramach wariantu 5.2. rolnik zobowiązany jest do wytwarzania materiału siewnego odmian regionalnych lub odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub odmian marginalnych z gatunków roślin rolniczych zgodnie z przepisami o nasiennictwie, tzn. przy utrzymaniu czystości i tożsamości odmianowej, prowadzenia dokumentacji plantacji oraz wykonywanych zabiegów i uzyskania świadectwa oceny laboratoryjnej. W przypadku gatunków rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych materiał siewny musi spełniać wymagania jakościowe określone w rozporządzeniu.

Materiał siewny wytworzony w ramach wariantu 5.2. musi zostać poddany ocenie w laboratorium prowadzonym przy wojewódzkim inspektoracie ochrony roślin i nasiennictwa (w każdym województwie) lub innym akredytowanym laboratorium oceny materiału siewnego.

Beneficjent otrzymuje z laboratorium:

- świadectwo oceny laboratoryjnej materiału siewnego odmian regionalnych lub odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub odmian marginalnych z gatunków roślin rolniczych wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia,
- informację o wynikach badania materiału siewnego uzyskanego z uprawianych gatunków rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia.

Płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna w ramach wszystkich wariantów Interwencji 5. jest przyznawana do łącznej powierzchni uprawy rośliny danego gatunku lub odmiany nie większej niż 5 ha.

W kolejnych latach zobowiązania beneficjent może **zwiększać lub zmniejszać powierzchnię objętą zobowiązaniem** w stosunku do wielkości powierzchni objętej zobowiązaniem w pierwszym roku. Jednocześnie, uprawa może być prowadzona na różnych gruntach w kolejnych latach zobowiązania. W przypadku rośliny dwuletniej zmiana miejsca uprawy lub zmiana rośliny uprawianej dopuszczalne są dopiero po upływie dwóch lat uprawy tej rośliny, a w przypadku byliny po upływie trzech lat uprawy tej rośliny.

10.3. Dodatkowe dokumenty

Dokumenty, które beneficjent powinien złożyć do ARiMR		
Lp.	Dokumenty	Termin złożenia
1	Dokument potwierdzający zakup kwalifikowanego materiału siewnego lub materiału siewnego kategorii standard roślin odmian regionalnych lub odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub odmian marginalnych z gatunków rolniczych (wariant 5.1) – w przypadku, gdy dokument ten jest wymagany	Aktualny termin oraz forma przekazania dokumentów określone są w rozporządzeniu oraz na stronie https://www.gov.pl/web/rolnictwo/integracja-wencje-rolno-srodowiskowo-klimatyczne
2	Świadectwo oceny laboratoryjnej materiału siewnego odmian regionalnych lub odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru, lub odmian marginalnych z gatunków roślin rolniczych (wariant 5.2.) – w przypadku, gdy dokument ten jest wymagany	do 31 października roku, w którym złożono wniosek o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej
3	Wyniki badań laboratoryjnych materiału siewnego w przypadku roślin rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych wymienionych w zał. 4 do rozporządzenia (wariant 5.2.) – w przypadku, gdy dokument ten jest wymagany	do 31 października roku, w którym złożono wniosek o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej
4	Oświadczenie o posiadaniu plantacji nasiennej rośliny dwuletniej lub byliny – na formularzu udostępnionym przez ARiMR (wariant 5.2.) – w przypadku, gdy dokument ten jest wymagany	do 31 października roku, w którym złożono wniosek o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej

Koszty transakcyjne

W ramach wariantu 5.2. beneficjentowi przysługuje zwrot kosztów wykonania oceny wytworzonego materiału siewnego (kosztów transakcyjnych). Beneficjent może otrzymać zwrot kosztów transakcyjnych w wysokości nieprzekraczającej 20% wysokości płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej, jaką uzyska za realizację wariantu 5.2. za dany rok, w którym została dokonana ocena. Wysokość płatności z tytułu poniesionych kosztów transakcyjnych została ustalona dla poszczególnych gatunków/odmian roślin i wynosi od 295 zł do 330 zł za wykonanie oceny.

11. Interwencja 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

11.1. Cel interwencji

Na różnorodność biologiczną w środowisku użytkowanym rolniczo składają się nie tylko rośliny i organizmy występujące naturalnie, ale również zwierzęta gospodarskie, w tym hodowlane. Rasy zwierząt, które są typowe dla danego środowiska/regionu są szczególnie cenne, gdyż posiadają cechy zgodne ze specyfiką danego obszaru. Współczesna towarowa produkcja zwierzęca ma charakter intensywny – stosuje się wysokie nakłady na żywienie i utrzymuje zwierzęta w warunkach sztucznych, uzyskując w zamian bardzo wysoką wydajność. Tradycyjne rasy zwierząt nie są przystosowane do tego rodzaju chowu i nie mogą konkurować wydajnością z rasami wyselekcjonowanymi do produkcji intensywnej. Z tego powodu tradycyjne rasy są stopniowo wypierane i zastępowane przez rasy „globalne”. Tymczasem zachowanie ras tradycyjnych jest bardzo istotne dla utrzymania różnorodności biologicznej i przetrwania w populacji zwierząt gospodarskich cech, np. odporności na trudne warunki bytowe czy choroby. Ponadto produkty uzyskiwane od zwierząt tych ras charakteryzują się specyficznymi cechami jakościowymi i stanowią nieodzowny składnik wielu produktów lokalnych.

W celu ochrony ras rodzimych zwierząt gospodarskich Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy w Balicach k. Krakowa opracował i wdrożył Programy ochrony zasobów genetycznych (zwane dalej Programami ochrony). Programy te obejmują m.in. wybrane rasy bydła, koni, owiec, świń i kóz.

Interwencja 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie* oferuje wsparcie beneficjentom, którzy w swoich gospodarstwach realizują jeden lub więcej spośród wymienionych Programów ochrony i prowadzą hodowlę zwierząt objętych ochroną. Celem tej interwencji jest zachowanie rodzimych ras zwierząt zagrożonych wyginięciem poprzez wspieranie ich hodowli zgodnie z Programami ochrony prowadzonymi przez Instytut Zootechniki.

Interwencją tą są objęte samice oraz samce szczególnie cennych ras bydła, koni, owiec, świń i kóz, w przypadku których niska lub malejąca liczebność zwierząt gospodarskich stwarza zagrożenie ich wyginięcia.

Wsparciem objęte są następujące gatunki i rasy zwierząt:

Bydło (wsparcie do samic i samców w użytkowaniu mlecznym i mięsnym): polskie czerwone, biało-żółte, polskie czerwono-białe, polskie czarno-białe.

] Krowa rasy polskiej czarno-białej / fot. A. Majewska

Konie (wsparcie do samic i samców): huculskie, małopolskie, śląskie, wielkopolskie, sokólskie, sztumskie oraz koniki polskie.

] Ogier sokólski / fot. G. Polak

Kozy (wsparcie do samic; stawka płatności uwzględnia utrzymanie samców): kozy karpackie, kozy sandomierskie i kozy kazimierzowskie.

] Koza karpacka / fot. M. Pasternak

Świnie (wsparcie do samic i samców): puławskie, złotnickie białe, złotnickie pstre.

] Świnie puławskie / fot. M. Szyndler-Nędza

Owce (wsparcie do samic; stawka płatności uwzględnia utrzymanie samców): wrzosówki, świniarki, olkuskie, polskie owce górskie odmiany barwnej, merynosy odmiany barwnej, uhruskie, wielkopolskie, żelaźnieńskie, korideil, kamienieckie, pomorskie, cacke podhalańskie, merynosy polskie w starym typie, czarnogłówki, polskie owce pogórza, polskie owce górskie i białołowe owce mięsne.

] Owce olkuskie / fot. M. Pasternak

11.2. Warunki przystąpienia do Programu ochrony

Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy w Balicach k/Krakowa tworzy dla poszczególnych ras Programy ochrony, w których określone są m.in. zasady wyboru i kwalifikacji zwierząt do Programu. Szczegółowe zasady oraz dokumentacja potrzebna do przystąpienia do danego Programu ochrony opisane są w poszczególnych procedurach realizacji programów ochrony zasobów genetycznych dostępnych na stronie internetowej Instytutu, w zakładce „dokumenty”, dla każdego gatunku oddzielnie (<http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/>).

W celu objęcia stada **bydła** Programem ochrony należy zgłosić się do Instytutu Zootechniki w terminie od 1 listopada do 31 grudnia roku poprzedzającego rok rozpoczęcia realizacji Programu ochrony, zgodnie z procedurą kwalifikowania nowych stad zawartą na stronie internetowej IZ-PIB (<http://bydlo.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/>).

W celu objęcia stada **koni** Programem ochrony należy zgłosić się w pierwszej kolejności do okręgowego/regionalnego związku hodowców koni. Następnie w terminie od 1 listopada do 31 grudnia roku poprzedzającego rok rozpoczęcia realizacji Programu ochrony dokumenty powinny zostać przysłane do Instytutu Zootechniki zgodnie z procedurą kwalifikowania nowych stad, zawartą na stronie internetowej IZ-PIB (<http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/konie>).

Aby objąć stado **świń** Programem ochrony należy zgłosić się do podmiotu prowadzącego księgę hodowlaną dla danej rasy. W odniesieniu do świń rasy puławskiej jest to Polski Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej POLSUS, a świń ras złotnickich – Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Następnie komplet dokumentów powinien zostać przysłany do Instytutu Zootechniki. Pełną procedurę kwalifikowania nowych stad świń można znaleźć na stronie internetowej IZ-PIB (<http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/swinie>).

W celu objęcia stada **owiec** Programem ochrony należy zgłosić się do Regionalnego Związku Hodowców Owiec i Kóz (RZHOiK), a następnie złożyć stosowne dokumenty do Instytutu Zootechniki w terminie do

14 marca danego roku, w którym chce się rozpocząć Program ochrony – pełna procedura na stronie internetowej IZ-PIB (<http://owce.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/>).

Aby objąć stado **kóz** Programem ochrony należy zgłosić się do podmiotu prowadzącego księgi hodowlane dla danej rasy. W odniesieniu do kóz rasy karpackiej jest to Instytut Zootechniki, w przypadku kóz sandomierskich – Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, a w odniesieniu do kóz kazimierzowskich – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Następnie należy złożyć stosowne dokumenty do Instytutu Zootechniki w terminie do 14 marca danego roku, w którym chce się rozpocząć Program ochrony – pełna procedura kwalifikowania nowych stad kóz na stronie internetowej IZ-PIB (<http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/kozy>).

Wymienione powyżej instytucje decydują o przyjęciu zgłoszonego stada do Programu ochrony, a rolnik zobowiązuje się do ścisłego przestrzegania wszystkich warunków zawartych w danym Programie ochrony – szczególnie na stronie internetowej IZ-PIB (<http://bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl>).

11.3. Warunki przyznania płatności

Beneficjent, którego zwierzęta zostały zakwalifikowane do realizacji Programu ochrony może złożyć wniosek o przyznanie płatności w ramach Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.*

Płatność ta jest przyznawana do bydła, koni, świń, owiec matek lub kóz matek zakwalifikowanych do Programu ochrony, jeżeli ich liczba w stadzie wynosi co najmniej:

- 4 krowy tej samej rasy;
- 2 klacze tej samej rasy;
- 1 ogier tej samej rasy;
- 10 loch rasy puławskiej;
- 8 loch rasy złotnickiej białej;
- 8 loch rasy złotnickiej pstrej;
- 30 owiec matek rasy: merynos polski w starym typie;
- 15 owiec matek rasy: cakiel podhalański, barwna owca górską, polska owca pogórza, czarnogłówka, polska owca górską, białogłowa owca mięsna;
- 10 owiec matek pozostałych ras;
- 3 kozy matki.

Płatność można uzyskać maksymalnie do:

- 100 krów w stadzie;
- 50 klaczy rasy sokólskiej lub sztumskiej lub 80 klaczy pozostałych ras koni;
- 70 loch stada podstawowego świń rasy puławskiej; 100 loch stada podstawowego świń rasy złotnickiej białej; 100 loch stada podstawowego świń rasy złotnickiej pstrej.

Ponadto jest możliwość otrzymania dodatkowej płatności do buhaja rekompensującej koszty udostępnienia samca w celu pozyskania nasienia. Płatność przyznawana jest jednorazowo do buhaja, który został udostępniony do centrum pozyskiwania nasienia. Więcej informacji znajduje się w rozdziale 4.2. Dodatkowa płatność do buhaja.

W jednym gospodarstwie można utrzymywać więcej niż jeden gatunek zwierząt lub różne rasy tego samego gatunku i uzyskiwać wsparcie z tego tytułu. Dodać należy, że hodowla każdej rasy zwierząt jest traktowana jako odrębne zobowiązanie.

Beneficjent realizujący interwencję jest zobowiązany utrzymywać i corocznie zgłaszać do płatności liczbę zwierząt nie mniejszą niż minimalną liczbę zwierząt określoną dla danej rasy, stanowiącą warunek przyznania płatności. Zwierzęta te muszą spełniać warunki Programu ochrony, a beneficjent zobowiązany jest realizować wynikające z tego Programu obowiązki dotyczące m.in. odpowiedniego użytkowania hodowlanego zwierząt. Zmiana zobowiązania w zakresie Interwencji 6. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt*

w rolnictwie może polegać jedynie na zastąpieniu zwierząt danej rasy lokalnej objętych tym zobowiązaniem zwierzętami tej samej rasy lokalnej w ramach danego wariantu, jeżeli te zwierzęta spełniają warunki przyznania płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej w ramach tego wariantu.

Szczegółowe informacje dotyczące programów ochrony zasobów genetycznych oraz wzory formularzy dostępne są na stronie Instytutu Zootechniki PIB: <http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl>.

11.4. Dodatkowe dokumenty

Beneficjent powinien złożyć do ARiMR w terminie składania wniosku w pierwszym i kolejnych latach roku realizacji zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego oświadczenie:

- zawierające wskazanie zwierząt ras lokalnych, które zostały zakwalifikowane do programu ochrony zasobów genetycznych,
- o zwierzętach, do których rolnik ubiega się o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej.

12. Interwencja 7. Bioróżnorodność na gruntach ornych

12.1. Cel interwencji

Celem interwencji jest wzbogacenie bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz zapewnienie miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających i ptaków krajobrazu rolniczego.

Urozmaicony krajobraz rolniczy przyczynia się do wzrostu bioróżnorodności, a siedliska marginalne, takie jak pasy kwietne czy ogródki bioróżnorodności są jednymi z najważniejszych elementów zwiększających różnorodność ekosystemów rolniczych. Jako elementy krajobrazu przyczyniają się do zachowania bioróżnorodności obszarów rolnych, posiadają duże znaczenie biocenotyczne dla różnych grup organizmów oraz decydują o bogactwie gatunkowym.

12.2. Wariant 7.1. Wieloletnie pasy kwietne – warunki i wymogi

Płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna jest przyznawana do powierzchni gruntów ornych, na których są utrzymywane wieloletnie pasy kwietne o powierzchni co najmniej 0,1 ha (o szerokości od 3 do 20 m). Pasy te muszą być założone z wykorzystaniem mieszanki zawierającej gatunki wymienione w załączniku nr 4 do rozporządzenia przez wysiew w terminie:

- od 15 sierpnia do 31 października – w roku poprzedzającym rok rozpoczęcia realizacji zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego lub
- od 1 kwietnia do 15 maja – w pierwszym roku realizacji zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego.

Mieszanka wykorzystana do założenia pasa kwietnego musi zawierać określoną liczbę różnorodnych gatunków roślin (min. 8), wskazanych w załączniku nr 4 do rozporządzenia. Nie może ona zawierać gatunków niepożądanych wskazanych w rozporządzeniu rolno-środowiskowo-klimatycznym.

W pierwszym roku realizacji zobowiązania na założonym pasie kwietnym udział powierzchniowy roślin z gatunków z rodziny traw nie może wynosić więcej niż 20%.

Kolejnym wymogiem tej interwencji jest koszenie 50% powierzchni pasa kwietnego raz w roku w terminie od 1 września do 31 października, przy czym w dwóch kolejnych latach pozostawia się nieskoszony inny fragment pasa kwietnego. Skoszona biomasa musi być zebrana i usunięta do 14 dni po pokosie.

W sytuacji rozwoju w obrębie pasa kwietnego roślin gatunków niepożądanych (określonych w rozporządzeniu) jest możliwe dodatkowe jednorazowe koszenie powierzchni, na której występują te gatunki przed 1 września, jeżeli doradca rolnośrodowiskowy dopuści i uzasadni taką możliwość. Skoszona biomasa musi być zebrana i usunięta do 14 dni po pokosie.

W obrębie pasa kwietnego należy zachować istniejące drzewa i krzewy.

Ponadto na powierzchni wieloletniego pasa kwietnego obowiązują następujące zakazy: przeorywania, wypasu, stosowania nawozów mineralnych i naturalnych, stosowania osadów ściekowych, stosowania środków ochrony roślin, składowania obornika, siana, słomy lub odpadów, wykorzystywania pasów kwietnych jako dróg dojazdowych oraz pozostawiania maszyn i urządzeń rolniczych.

12.3. Wariant 7.2. Ogródki bioróżnorodności – warunki i wymogi

Płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna jest przyznawana do powierzchni gruntów ornych, na których są utrzymywane ogródki bioróżnorodności o powierzchni od 0,1 do 0,5 ha, na których uprawiana jest określona liczba gatunków roślin (min. 15), w tym przewidzianych do wsparcia w ramach wariantu 5.2. Interwencji *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie* oraz wybranych roślin zielarskich i warzywnych. W ogródkach bioróżnorodności można również uprawiać rośliny z materiału pozyskanego z kolekcji banków genów.

Powierzchnia uprawy któregośkolwiek z uprawianych gatunków lub odmian nie może przekraczać 50% powierzchni ogródka bioróżnorodności.

W przypadku uprawy odmian regionalnych lub odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub odmian marginalnych z gatunków roślin rolniczych wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia:

- w pierwszym i czwartym roku uprawy danej odmiany ta uprawa musi być prowadzona z wykorzystaniem kwalifikowanego materiału siewnego lub materiału siewnego kategorii standard; w drugim, trzecim i piątym roku jest dopuszczalna uprawa z materiału uzyskanego ze zbioru w poprzednim roku – w przypadku uprawy roślin jednorocznych i dwuletnich,
- w pierwszym roku uprawy danej odmiany ta uprawa jest prowadzona z wykorzystaniem kwalifikowanego materiału siewnego lub materiału siewnego kategorii standard – w przypadku uprawy bylin.

W przypadku uprawy roślin z materiału pozyskanego z kolekcji banku genów, w pierwszym roku uprawa musi być założona z tego materiału na podstawie protokołu przekazania przez bank genów.

W kolejnych latach realizacji zobowiązania dopuszcza się zmianę składu gatunkowego oraz dodanie nowych odmian lub form (populacji lub genotypów).

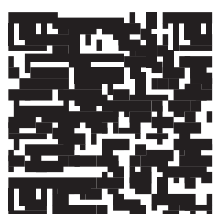
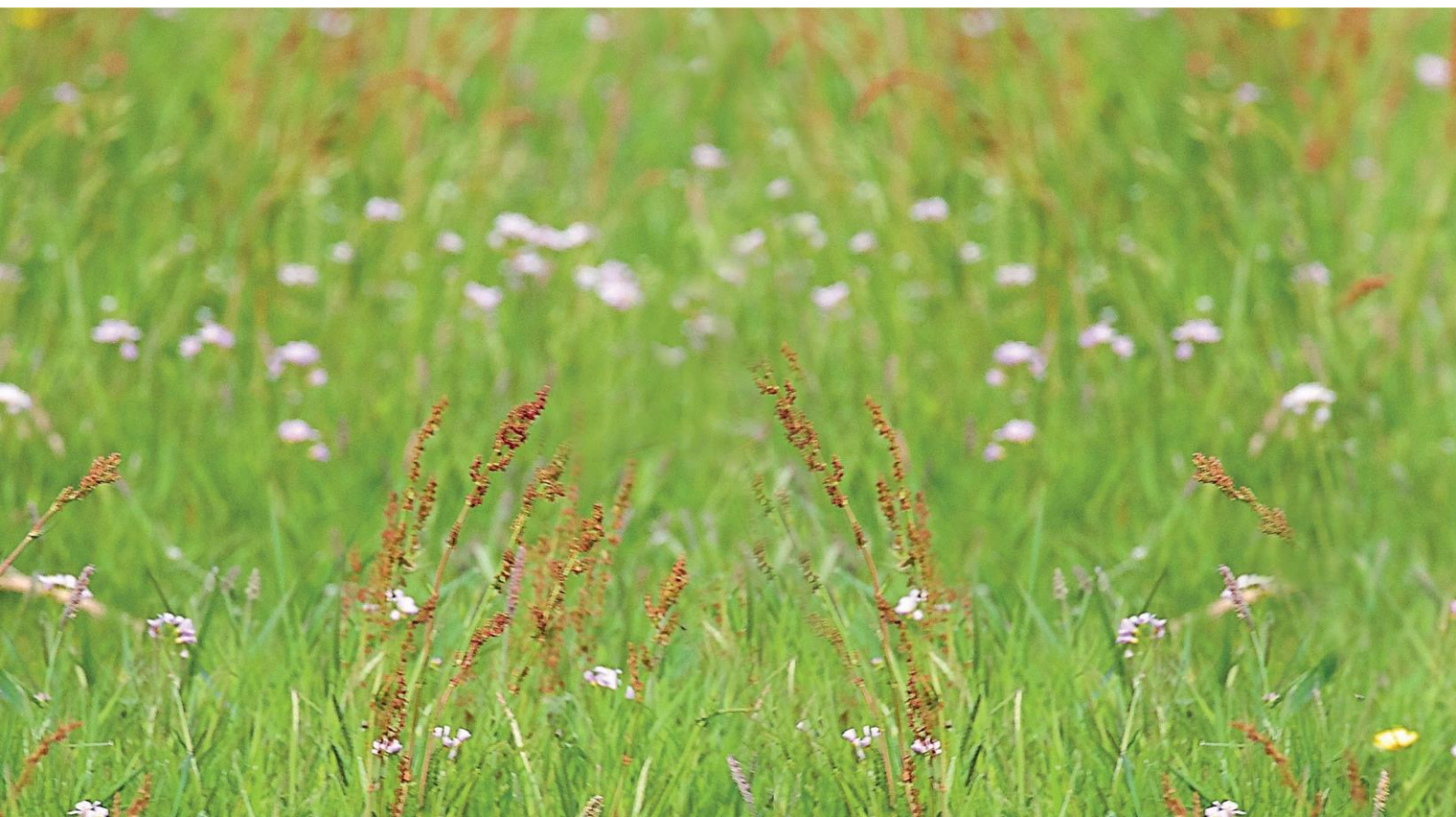
W ogródkach bioróżnorodności objętych zobowiązaniem rolno-środowiskowo-klimatycznym obowiązuje zakaz stosowania herbicydów.

Maksymalna powierzchnia ogródka, do której jest przyznawana płatność rolno-środowiskowo-klimatyczna to 0,5 ha. Rolnik może założyć i równocześnie utrzymywać w gospodarstwie maksymalnie dwa ogródki bioróżnorodności, z wyjątkiem przypadku przejęcia zobowiązania od innego beneficjenta.

Dodatkowe dokumenty

Dokumenty, które beneficjent powinien złożyć do ARiMR	
Lp.	Dokumenty
1	Dokument potwierdzający zakup kwalifikowanego materiału siewnego lub materiału siewnego kategorii standard roślin odmian regionalnych i odmian amatorskich wpisanych do krajowego rejestru lub odmian marginalnych z gatunków rolniczych wymienionych w zał. 4 do rozporządzenia – w przypadku gdy dokument ten jest wymagany
2	Kopia protokołu przekazania materiału siewnego przez bank genów – w przypadku, gdy dokument ten jest wymagany

Termin złożenia: Aktualny termin oraz forma przekazania dokumentów określone są w rozporządzeniu oraz na stronie <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/interwencje-rolno-srodowiskowo-klimatyczne>

Zeskanuj kod QR,
aby uzyskać dostęp do aktualnych informacji

www.gov.pl/web/rolnictwo/interwencje-rolno-srodowiskowo-klimatyczne

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027